

Javaslat a szovjet könyvtár-tipológia konszolidálására

Szovjetunióban az ország bonyolult politikai, irányítási struktúrája, hatalmas kiterjedése, változatos településföldrajzi helyzete és mélyen tagolódó intézményrendszere folytán fontos kérdés a könyvtár-tipológia, ui. az a törekvés, hogy minden vonatkozásban kielégítő könyvtári-irodalmi-szakirodalmi ellátást fejlesszenek ki, igen sokféle könyvtárat feltételez. Másfelől a szóban forgó könyvtárak közös jegyek szerinti tipizálására is szükség van, mivel különben nem lehetne megvalósítani a könyvtárügy rendszerszerű működését és fejlődését.

Az eddig alkalmazott tipológiák nem voltak teljesen következetesek és egyértelműek, még az 1984. évi könyvtárügyi törvényerejű rendelet sem mondta ki az "utolsó szót" e tekintetben. Az ok: a különféle könyvtártípusokat mindig más és más jellemzőkkel minősítették, azaz nem alakult ki az egyenlő értékű jellemzőknek az a hierarchiája, amelynek alapján elvszerűen meg lehetett volna különböztetni az alapvető könyvtártípusokat (tip biblioteki), majd egy-egy típuson belül kijelölni az al-típusokat vagy formákat (vid biblioteki).

Az itt ismertetett tanulmány szerzője, aki egyébként a Lenin Könyvtár főigazgatója, a könyvtár-tipológia "punctum saliens"-eként a gyűjtőkör jellegét és az olvasói érdeklődés tematikai terjedelmét egyszerre veszi figyelembe. Eszerint elsőrendűen az általános és a szakkönyvtárakat kell megkülönböztetni egymástól.

Az igénybevétel célja szerint az általános könyvtárak a *közművelődési* (szovjet terminológia szerint: tömeg-) és a *tudományos könyvtárak* válfajára oszthatók.

A közművelődési könyvtárak között az igazgatási hovatartozástól és az olvasótábor összetételétől függően *állami könyvtárakat* (a magyarországi terminológia szerint: tanácsi könyvtárakat), *szakszervezeti könyvtárakat* és egyéb szervezetek hatáskörében működő közművelődési könyvtárakat különböztethetünk meg. A következő osztályozási szempont az olvasó kora. Eszerint vannak *felnőtt-, gyermek- és ifjúsági könyvtárak*.

Az általános tudományos könyvtárak típusainak finomításához a földrajzi hatókör igénybevétele látszik a legalkalmasabbnak. Így vannak *járásai, megyei, autonóm köztársasági, szövetségi köztársasági és össz-szövetségi könyvtárak*.

A *szakkönyvtárak* tipológiájának elmélyítése aszerint lehetséges, hogy milyen jellegű az általuk kiszolgált társadalmi tevékenység. Ezen az alapon *termelési, kutatóintézeti és tanintézeti* — felsőoktatási és iskolai — *könyvtárak* különböztethetők meg. E megkülönböztetési szinten további pontosítást jelent az igazgatási hovatartozás (pl. *akadémiai kutatóintézeti könyvtárak*).

Fontos szempont a tipológiához, hogy egy-egy szóban forgó könyvtárnak milyen a hatóköre és a könyvtárügyi felhatalmazása. Ha ezt a szempontot érvényesítjük, *össz-szövetségi, ágazati, köztársasági és regionális jelentőségű*, illetve *helyi szakkönyvtárakról* beszélhetünk.

Végül: a szakkönyvtárak bizonyos válfajait az ellátott olvasók sajátosságai (pl. *vakok könyvtára*) vagy az általuk gyűjtött dokumentumfajta is meghatározhatják (pl. *szabadalmi könyvtár*).

Miközben szerzőnk hangsúlyozza a valós és elvszerű könyvtár-tipológia fontosságát, egyszersmind arra is felhívja a figyelmet, hogy a Szovjetunió gyors társadalmi-gazdasági fejlődése következtében az éles tipológiai határok mindinkább elmosódnak, és részint szuplementer funkciók fejlődnek ki az egyes típusokon belül (pl. a kisvárosi vagy a kisüzemi közművelődési könyvtárak bizonyos szakkönyvtári és tájékoztatói funkciókat is elláthatnak), részint pedig a könyvtárak és más intézmények szimbiózisa is bekövetkezik (pl. komplex közművelődési intézmények, információs központok és könyvtárak).

/KARTÁŠOV, N. S.: *Tipologiã bibliotek. Postanovka problemy i podhod ee rešeniũ.* = *Sovetskoe Bibliotekovedenie*, 1985. 4. sz. p. 17–31./

(Futala Tibor)

Az információs szolgáltatások árképzési gyakorlata Lengyelországban

A gazdasági reform Lengyelországban is előtérbe helyezte a gazdaságosság követelményét. Ennek egyik következménye, hogy az információs intéze-

tek is mindinkább "információ — áru" jegyében tevékenykednek, s szolgáltatásaikért többnyire fizetést kérnek.